

EUROPOS TARYBOS MINISTRŲ KOMITETO GAIRĖS

DĖL ŽMOGAUS TEISIŲ IR KOVOS SU TERORIZMU

(priimtos 2002 m. liepos 11 d. Ministrų Komiteto ministrų pavaduotojų 804-ajame posėdyje)

Preambulė

Ministrų Komitetas,

a) atsižvelgdamas į tai, kad terorizmas kelia didelį pavojų žmogaus teisėms, grėsmę demokratijai ir ypač siekia destabilizuoti teisėtai sudarytas vyriausybes bei pakenkti pliuralistinei pilietinei visuomenei;

b) aiškiai pasmerkdamas visus teroro aktus, metodus ir praktiką kaip nusikalstamus ir nepateisinamus, nepaisant to, kur jie vykdomi ir kas juos vykdo;

c) prisimindamas, kad už teroro aktą niekada negali būti atleista ir jis negali būti pateisintas remiantis tokiais motyvais kaip žmogaus teisės, bei tai, kad piktnaudžiavimas teisėmis niekada nėra ginamas;

d) prisimindamas, kad ne tik galima, bet ir neabejotinai būtina kovoti su terorizmu gerbiant žmogaus teises, teisės viršenybės principą bei, kai ji taikytina, tarptautinę humanitarinę teisę;

e) prisimindamas, kad valstybės turi imtis visų įmanomų priemonių ir visų pirma bendradarbiauti siekiant užtikrinti, kad įtariamų teroro aktų vykdymu, organizavimu ir rėmimu asmenys būtų perduoti teisingumui vykdyti ir kad jie atsakytų už visas savo veiksmų pasekmes, visų pirma už tas, dėl kurių taikoma baudžiamoji ir civilinė atsakomybė;

f) dar kartą patvirtindamas valstybėms privalomą pareigą apsaugoti savo gyventojus nuo galimų teroro aktų;

g) prisimindamas, kad dėl teisingumo ir socialinio solidarumo valstybės privalo užtikrinti teroro aktų aukoms galimybę gauti žalos atlyginimą;

h) atsižvelgdamas į tai, kad kova su terorizmu apima ilgalaikes priemones, kuriomis siekiama užkirsti kelią terorizmo priežastims, ypač skatinant mūsų visuomenių sanglaudą ir daugelio kultūrų ir religijų dialogą;

i) patvirtindamas valstybių pareigą kovojant su terorizmu laikytis tarptautinių žmogaus teisių apsaugos dokumentų, ypač valstybių narių įsipareigojimą laikytis Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos bei vadovautis Europos Žmogaus Teisių Teismo praktika,

priima šias Gaires ir ragina valstybes nares užtikrinti, kad jos būtų plačiai paskleistos visoms už kovą su terorizmu atsakingoms institucijoms.

I

Valstybės pareiga ginti nuo terorizmo

Valstybės privalo imtis visų priemonių, reikalingų apsaugoti kiekvieno jų jurisdikcijai priklausančio asmens pagrindines teises, visų pirma teisę į gyvybę, nuo teroro aktų. Ši pozityvi pareiga visiškai pateisina valstybių kovą su terorizmu, remiantis šiomis Gairėmis.

II

Savivalės uždraudimas

Taikydamos kovos su terorizmu priemonės, valstybės turi gerbti žmogaus teises ir teisės viršenybės principą, pašalinti bet kokios savivalės bei diskriminuojančio ar rasistinio elgesio galimybę; taip pat turi būti nustatyta šių priemonių tinkama priežiūra.

III

Antiteroristinių priemonių teisėtumas

1. Visos priemonės, kurių imasi su terorizmu kovodamos valstybės, turi būti teisėtos.

2. Tuo atveju, kai priemonė riboja žmogaus teises, ribojimai turi būti kuo tiksliau apibrėžti ir būtini bei proporcingi siekiamam tikslui.

IV

Visiškas kankinimo uždraudimas

Kankinimas arba nežmoniškas ar žeminantis elgesys ar baudimas visiškai uždraudžiami bet kokiomis aplinkybėmis, ypač teroristinės veiklos vykdymu įtariamo ar dėl to nuteisto asmens sulaikymo, apklausos ar įkalinimo metu, neatsižvelgiant į veiksmų, dėl kurių jam buvo pareikšti įtarimai ar dėl kurių jis buvo nuteistas, pobūdį.

V

Valstybės saugumo srityje kompetentingų institucijų asmens duomenų rinkimas ir tvarkymas

Kovos su terorizmu kontekste, kompetentingos institucijos, rinkdamos ir tvarkydamos asmens duomenis valstybės saugumo sumetimais, gali apriboti teisę į privataus gyvenimo gerbimą tik tuo atveju, kai toks rinkimas ir tvarkymas visų pirma:

- i) reglamentuojamas atitinkamomis vidaus teisės nuostatomis;
- ii) proporcingas tikslui, kuriam šis rinkimas ir tvarkymas yra numatyti;
- iii) gali būti prižiūrimas nepriklausomos išorės institucijos.

VI

Priemonės, ribojančios teisę į privatumą

1. Teisę į privatumą ribojančios priemonės (visų pirma asmens krata, būsto krata, slaptas pasiklausymas panaudojant specialias priemones, pokalbių telefonu pasiklausymas, susirašinėjimo kontrolė ir slaptų agentų pasitelkimas), naudojamos kovojant su terorizmu, turi būti nustatytos įstatymų. Turi būti nustatyta galimybė ginčyti tokių priemonių teisėtumą teisme.

2. Kovos su terorizmu priemonės turi būti planuojamos ir kontroliuojamos institucijų, siekiant, kiek tik įmanoma, sumažinti mirtiną grėsmę keliančios jėgos panaudojimą, be to, šioje srityje saugumo pajėgų ginklų panaudojimas turi būti griežtai proporcingas siekiamam tikslui apsaugoti asmenis nuo neteisėto smurto ar būtinas teisėto sulaikymo įvykdymui.

VII

Suėmimas ir laikinas sulaikymas

1. Teroristine veikla įtariamas asmuo gali būti suimtas tik tuo atveju, jei yra pagrįstų įtarimų. Asmuo turi būti informuojamas apie jo suėmimo motyvus.
2. Suimtas ar sulaikytas dėl teroristinės veiklos vykdymo asmuo turi būti skubiai pristatomas teisėjui. Sulaikymo trukmė turi būti pagrįsta ir nustatyta įstatyme.
3. Suimtas ar sulaikytas dėl teroristinės veiklos vykdymo asmuo privalo turėti galimybę ginčyti savo suėmimo ar sulaikymo teisėtumą teisme.

VIII

Nuolatinė kardomojo kalinimo priežiūra

Teroristine veikla įtariamas asmuo, kalinamas ikiteisminio tyrimo metu, turi teisę į nuolatinę savo kalinimo teisėtumo priežiūrą teisme.

IX

Nagrinėjimas teisme

1. Teroristine veikla kaltinamas asmuo turi teisę, kad jo byla per pagrįstą laikotarpį išnagrinėtų pagal įstatymą įsteigtas nepriklausomas ir nešališkas teismas.
2. Teroristine veikla kaltinamam asmeniui turi būti užtikrinama nekaltumo prezumpcija.
3. Vis dėlto būtinybė kovoti su terorizmu gali pateisinti atitinkamus teisės į gynybą apribojimus, ypač susijusius su:
 - i) susisiekimu ir bendravimu su advokatu tvarka;
 - ii) susipažinimo su bylos medžiaga tvarka;
 - iii) įslaptintų liudytojų parodymų panaudojimu.
4. Tokie teisės į gynybą apribojimai turi būti griežtai proporcingi jais siekiamam tikslui; siekiant apsaugoti kaltinamųjų interesus, kad būtų užtikrintas teisingas procesas ir nebūtų paneigta procesinių teisių esmė, turi būti imamasi kompensacinių priemonių.

X

Bausmių skyrimas

1. Bausmės, skiriamos teroristinės veiklos vykdymu kaltinamam asmeniui, turi būti nustatytos įstatymų už bet kokį veikimą ar neveikimą, kurie jų padarymo metu buvo laikomi nusikaltimais; taip pat negali būti skiriama griežtesnė bausmė už tą, kuri galėjo būti taikyta baudžiamosios veikos padarymo metu.
2. Nuteistam dėl teroristinės veiklos vykdymo asmeniui jokiais aplinkybėmis neskiriama mirties bausmė; bet koku atveju, jei tokia bausmė vis dėlto yra paskirta, jos negalima vykdyti.

XI

Įkalinimas

1. Asmenų, kuriems laisvė atimta už teroristinės veiklos vykdymą, orumas visais atvejais turi būti gerbiamas.
2. Dėl būtinybės kovoti su terorizmu asmeniui, įkalinamam už teroristinės veiklos vykdymą, gali būti taikomi griežtesni apribojimai už tuos, kurie yra taikomi kitiems kaliniams, ypač susiję su:

i) ryšių ir susirašinėjimo, įskaitant advokato ir jo kliento ryšius ir susirašinėjimą, kontrole;

ii) asmenų, kuriems laisvė atimta už teroristinės veiklos vykdymą, apgyvendinimu ypač saugomose patalpose;

iii) tokių asmenų atskyrimu laisvės atėmimo vietoje ar uždarymu skirtingose laisvės atėmimo vietose,

tuo atveju, kai taikoma priemonė yra proporcinga siekiamam tikslui.

XII

Prieglobstis, grąžinimas ir išsiuntimas

1. Kiekvienas prašymas suteikti prieglobstį turi būti svarstomas individualiai. Turi būti nustatyta veiksminga teisinė gynybos priemonė dėl priimto sprendimo. Tačiau, kai valstybė turi svarių priežasčių manyti, kad prašantis prieglobsčio asmuo dalyvavo teroristinėje veikloje, tokiam asmeniui pabėgėlio statusas nesuteikiamas.

2. Valstybė, gavusi prašymą suteikti prieglobstį, turi pareigą užtikrinti, kad galimas prieglobsčio prašytojo grąžinimas į jo kilmės ar kitą šalį nesukels jam mirties bausmės, kankinimo ar nežmoniško ar žeminančio elgesio arba tokio baudimo grėsmės. Ši nuostata taip pat taikoma išsiuntimo atveju.

3. Kolektyviai išsiųsti užsieniečius draudžiama.

4. Bet koku atveju sprendimas dėl išsiuntimo ar grąžinimo turi būti įgyvendinamas, nepažeidžiant atitinkamo asmens fizinės neliečiamybės bei orumo, vengiant nežmoniško ar žeminančio elgesio.

XIII

Ekstradicija

1. Ekstradicija yra ypač svarbi, siekiant veiksmingo tarptautinio bendradarbiavimo kovos su terorizmu srityje.

2. Asmuo neišduodamas į šalį, kurioje jam gresia mirties bausmė. Tačiau prašomoji valstybė gali išduoti asmenį, jei suteikiamos atitinkamos garantijos, kad:

i) asmeniui, kurio ekstradicijos prašoma, nebus paskirta mirties bausmė, arba

ii) tuo atveju, kai tokia bausmė paskirta, ji nebus vykdoma.

3. Negalima tenkinti ekstradicijos prašymo, jei yra rimtų priežasčių manyti, kad:

i) asmuo, kurį prašoma išduoti, bus kankinamas arba su juo bus nežmoniškai ar žeminančiai elgiamasi ar jis bus taip baudžiamas;

ii) ekstradicijos prašymas pateiktas dėl asmens baudžiamojo persekiojimo ar nubaudimo dėl jo rasės, religijos, pilietybės ar politinių įsitikinimų arba jei dėl šių priežasčių gali būti neigiamai veikiamas to asmens padėtis.

4. Tuo atveju, kai asmuo, kurį prašoma išduoti, pateikia įrodymų, kad valstybėje, kuri prašo ekstradicijos, jis susidūrė ar gali susidurti su akivaizdžiu atsisakymu vykdyti teisingumą, prašomoji valstybė, prieš priimdama sprendimą dėl ekstradicijos, turi įvertinti, ar tokie argumentai pagrįsti.

XIV

Teisė į nuosavybę

Įtariamų teroristinės veiklos vykdymu asmenų ar organizacijų naudojimąsi teise į nuosavybę gali būti sustabdytas ar apribotas, ypač tokiomis priemonėmis kaip

kompetentingų institucijų priimti sprendimai dėl arešto ar konfiskavimo. Turto savininkai turi turėti galimybę ginčyti tokį sprendimą teisme.

XV

Leidžiančios nukrypti nuostatos

1. Kai su terorizmu kovojama kilus karui ar esant nepaprastajai padėčiai, dėl kurių atsiranda grėsmė tautos gyvavimui, valstybė gali laikinai nukrypti nuo atitinkamų įsipareigojimų, priimtų pagal tarptautinius žmogaus teisių apsaugos dokumentus, tik tiek, kiek tai reikalinga dėl susidariusios padėties, bei laikantis tarptautinės teisės nustatytų apribojimų ir sąlygų. Apie tokių priemonių patvirtinimą pagal susijusius tarptautinius dokumentus valstybė privalo pranešti atitinkamoms institucijoms.

2. Tačiau neatsižvelgiant į teroristinės veiklos vykdymu įtariamų ar dėl tokios veiklos nuteistų asmenų veiksmų pobūdį, valstybės negali nukrypti nuo tarptautinių dokumentų užtikrinamos teisės į gyvybę, kankinimo ar nežmoniško ar žeminančio elgesio arba baudimo draudimo, baudžiamųjų nuosprendžių ir priemonių teisėtumo principo, taip pat baudžiamosios teisės grįžamosios galios draudimo.

3. Aplinkybes, kurios lėmė šių nukrypti leidžiančių nuostatų taikymą, reikia nuolat iš naujo įvertinti, siekiant nedelsiant panaikinti tokias nukrypti leidžiančias nuostatas, kai išnyksta atitinkamos aplinkybės.

XVI

Tarptautinės teisės imperatyviųjų teisės normų ir tarptautinės humanitarinės teisės laikymasis

Kovodamos su terorizmu, valstybės niekada negali pažeisti imperatyviųjų tarptautinės teisės normų arba, kai ji taikytina, tarptautinės humanitarinės teisės.

XVII

Žalos atlyginimas teroro aktų aukoms

Kai visiškai žalos atlyginti negalima iš kitų šaltinių, visų pirma konfiskuojant teroro aktų vykdytojų, organizatorių ir rėmėjų turtą, valstybė turi prisidėti, atlygindama žalą jos teritorijoje įvykdytų teroro aktų aukoms, kai buvo padaryta žala asmeniui ar sveikatai.